

Trump Dönemi ABD-Afrika İlişkilerinin Analizi: Değişim ve Süreklilik

Analyzing US-Africa Relations in the Trump Era: Change and Continuity

Tuncay Kardaş

Sakarya Üniversitesi, Ortadoğu
Enstitüsü, Sakarya, Türkiye,
kardas@sakarya.edu.tr,
ror.org/04ttnw109

Geliş Tarihi/Received: 16.03.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 02.04.2025
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
29.04.2025

Öz: Bu makale, Trump döneminde Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Afrika kıtası ile ilişkilerinin hangi parametrelerle şekillendiğini ortaya koyma amacı taşımaktadır. Bu dönemde ABD'nin Afrika politikasını belirleyen iki temel dinamik şu şekilde özetlenebilir; (a) Trump yönetimine özgü dış politika oluşum süreci ve (b) kıtada giderek artan büyük güç rekabeti bağlamında ABD'nin stratejik angajman eksikliği. Bu bağlamda, ABD'nin Afrika ülkelerindeki siyasi etkisinin azalması hem Trump yönetiminin milliyetçi ve küreselleşme karşıtı ideolojik yaklaşımlarının hem de Çin ve Rusya gibi büyük güçlerin farklı enstrümanlarla ABD ve Batı bloğunu devre dışı bırakması neticesinde ortaya çıkmıştır. Tüm bu unsurlar sonucunda Trump dönemi Afrika politikası tek taraflılık, stratejik ilgisizlik ve büyük güç rekabetinde geride kalmakla sonuçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: ABD-Afrika ilişkileri, Trump Yönetimi, Dış Politika, Büyük Güç Rekabeti, Afrika'da Çin ve Rusya

Abstract: This article aims to reveal the parameters of the United States' (US) relations with the African continent in the Trump era. The two main dynamics determining the US policy towards Africa in this period can be summarized as follows: (a) the foreign policy formation process specific to the Trump administration and (b) the lack of US strategic engagement in the context of the growing great power competition on the continent. In this context, the decline of the US political influence in African countries is a result of both the Trump administration's nationalist and anti-globalization ideological approaches and the fact that great powers such as China and Russia have bypassed the US and the Western bloc through different instruments. As a result of all these factors, Trump-era Africa policy has resulted in unilateralism, strategic irrelevance and falling behind in great power competition.

Keywords: US-Africa Relations, Trump Administration, Foreign Policy, Great Power Competition, China and Russia in Africa

Extended Abstract

This article investigates the evolving nature of United States (US)-Africa relations during the Trump administration, offering an in-depth analysis of how the interaction between nationalist, anti-globalist foreign policy orientations and intensifying great power competition reshaped American engagement with the African continent. While US foreign policy towards Africa has historically been characterized by limited strategic interest, often treated as a peripheral concern within the broader structure of global power politics, the Trump era introduced new discontinuities as well as reinforcing certain longstanding patterns. This study seeks to identify both the changes and continuities in US-Africa relations under Trump, examining their implications for contemporary global geopolitics and Africa's international positioning. The article contends that two principal factors in particular determined the character of US-Africa policy during this period. First was the distinct foreign policy-making process specific to the Trump administration, marked by a chaotic, institutionally weak, and personality-driven structure. Unlike previous administrations that relied on bureaucratic deliberation and strategic consensus, Trump's foreign policy reflected an ad hoc, transactional, and leader-centered approach. This produced inconsistent and often contradictory positions on Africa, driven more by short-term political and

economic calculations than by long-term strategic planning. Second was the growing great power competition on the African continent, particularly with the expanding influence of China and Russia. As these powers intensified their political, economic, and military engagements in Africa, the US response under Trump was largely marked by strategic neglect and disengagement. Although the Trump administration was rhetorically aware of this shifting geopolitical environment, its policy responses were insufficient and sporadic, failing to effectively counterbalance the deepening presence of these rival actors. This gap allowed China and Russia to consolidate their influence, not only economically but also in shaping regional security dynamics and diplomatic alignments. Historically, US policy in Africa has vacillated between episodic engagement and periods of relative neglect. During the Cold War, Washington viewed Africa primarily as a theater of geopolitical competition with the Soviet Union. Following the Cold War, the Clinton and Bush administrations sought to redefine US-Africa relations through democratization, economic liberalization, and counter-terrorism frameworks. The Obama administration largely maintained these orientations, though with a strategic pivot toward the Asia-Pacific. Trump's presidency, however, represented a sharp departure, elevating isolationist and nationalist rhetoric while deprioritizing multilateralism and global engagement. Trump's foreign policy-making apparatus further exacerbated this trend. Decision-making processes were highly personalized, marginalizing the role of career diplomats, military officials, and established bureaucratic institutions. Traditional allies and international organizations were often disparaged, and the State Department suffered from underfunding and understaffing. In the African context, this translated into a notable absence of high-level diplomatic appointments, delayed ambassadorial posts, and a general decline in bilateral and multilateral diplomatic activity. Key diplomatic posts remained vacant for extended periods, undermining US influence and presence on the continent. Compounding these structural deficiencies was Trump's openly dismissive rhetoric towards African countries. His administration's travel bans on several African nations, derogatory comments, and disregard for African leaders contributed to a deterioration of America's image in Africa. Policies such as the recognition of Morocco's claims over Western Sahara in exchange for diplomatic normalization with Israel reflected a transactional diplomacy model that prioritized short-term geopolitical deals over long-standing policy principles or African perspectives. At the same time, the Trump administration's Africa strategy failed to respond effectively to the growing influence of China and Russia. China's Belt and Road Initiative expanded infrastructural, financial, and trade linkages across the continent, while Russia capitalized on military and security partnerships, including through private military contractors and arms sales. The Trump administration's primary initiative, the Prosper Africa strategy, sought to promote private sector investment as an alternative to Chinese state-led projects. However, the policy lacked sufficient funding, clear strategic direction, and high-level political backing, rendering it largely symbolic. Overall, the article shows that while the Trump administration recognized the growing strategic importance of Africa, it lacked a coherent policy framework or the institutional capacity to address this challenge. This failure left the US trailing behind in the great power competition on the continent, as evidenced by China's economic dominance and Russia's security partnerships. Trump's presidency accelerated the marginalization of Africa within the hierarchy of US foreign policy priorities. While previous administrations had occasionally overlooked Africa, the Trump administration institutionalized this neglect within a framework of nationalist isolationism and transactional diplomacy. This created a strategic vacuum increasingly filled by China and Russia, whose influence has risen markedly in recent years through economic, military, and diplomatic initiatives. The study suggests that African countries, increasingly skeptical of the liberal international order and driven by pragmatic self-interest, are likely to continue diversifying their international partnerships, providing new opportunities for emerging actors, including regional powers such as Türkiye.

1. ABD-Afrika İlişkilerinin Tarihsel Seyri

Geçmişten günümüze ilişkiler genelde dalgalı bir seyir izlemiş olsa da ABD'nin Afrika politikası ekonomik ve askeri açıdan fazla gelişmemiştir. Elbette Kuzey Afrika için durum farklıdır. Kendi içinde bir güvenlik kompleksi oluşturmanın yanında (Erdağ, 2017), zengin enerji kaynakları ve Avrupa ile Orta Doğu'ya olan stratejik yakınlığı nedeniyle bu ülkeler ABD dış politikasında ayrı bir kategoride değerlendirilmiştir (Sarı, 2012). Özellikle Soğuk Savaş döneminde ABD'nin Kuzey Afrika ile olan ilişkilerini belirleyen temel dinamikler Sovyet Rusya'nın etkisini kırma ve bölgenin doğal kaynakları üzerinde söz sahibi olmaktır (Özgür, 2022, s. 282). Mısır, 1979'daki Camp David sonrasında ABD yardımlarından en büyük payı alan ülkelere olmuştur. Mısır ABD Merkez Komutanlığı (CENTCOM) kapsamına alınan tek Afrika ülkesi olma konumundadır. Soğuk Savaş döneminde ABD'nin Sahra Altı Afrika politikasının temel odak noktası, Sovyetler Birliği'nin kıtadaki yayılmacılığını durdurmak olmuştur (Smith, 2003). Bu konuda ABD, Angola ve Somali gibi bölgesel çatışmalara dolaylı yoldan müdahil olmuş, Angola iç savaşında ve Etiyopya-Somali Savaşı'nda Somali'yi Sovyet etkisine karşı korumuştur.

Soğuk Savaş döneminde ABD'nin Afrika politikası genelde iki rakip siyasi parti tarafından ekonomik kalkınma perspektifinde ele alınmıştır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ABD, Afrika'da daha etkin bir politika izlemeye başlamıştır. Clinton yönetimi, demokrasi ve çatışma çözümü konusunda aktif rol oynamıştır. Örneğin, Güney Afrika'da apartheid rejiminin barışçıl bir şekilde sona ermesinde destekleyici bir rol oynamıştır (Hesse, 2005). Ancak 1990'lardaki insani müdahalelerdeki başarısızlık, özellikle Somali'deki askeri operasyon fiyaskosu ve Ruanda soykırımı sırasında ABD'nin müdahale etmemesi gibi olaylar sonunda ABD stratejik önemi daha da azalmıştır (Chin & Bartos, 2024).

11 Eylül 2001 saldırılarının ardından ABD'nin Afrika politikaları terörle mücadele ekseninde yeniden şekillenmiş, 2002'de ABD'nin ilk ve tek kalıcı askeri üssü Cibuti'de kurulmuş ve 2007'de Afrika Komutanlığı (AFRICOM) oluşturulmuştur (Aydın, 2018). AFRICOM'un kurulması, küresel sahnede Afrika'nın artan jeostratejik öneminin bir sonucuydu. Bu, özellikle ABD'nin 2000'lerin başında Afrika'ya yönelik belirgin bir politika değişimini getirmiş; taktiklerinin ve bölgesel odak noktasının çeşitlendiğini göstermiştir (Telci ve Şefkatli, 2024, s. 2). Ancak, bu dönemde de ABD Afrika'daki çatışmalara doğrudan müdahale etmek yerine BMGK barış güçlerine bırakmış ve dolaylı yardımlar yoluyla kıtada söz sahibi olmaya çalışmıştır. Bush yönetimi Afrika'nın az gelişmişliğinin devlet çöküşüne ve Eş-Şebab gibi terör gruplarının ortaya çıkmasına yol açtığı inancıyla Sahra Altı Afrika'ya yaptığı ekonomik yardımı 3 kat (7,6 milyar dolara) artırmıştır (Telci & Şefkatli, 2024, s. 125). Obama yönetimi Sahel bölgesinde artış gösteren radikal terör gruplarının faaliyetlerine karşı durması gerekçesiyle Agadez şehrinde bir insansız hava aracı üssü inşa etmiş ve Cibuti'de de Bab-el-Mendeb Boğazı'nda askeri bir üs kurulmuştur. Bu üsler ve faaliyetleri Trump yönetimi döneminde de sürmüştür ancak Trump'ın ABD askerlerini azaltma politikaları doğrultusunda etkisizleşmiştir.

Joe Biden yönetimi, göreve başladığında Afrika'yı birincil dış politika önceliği olarak konumlandırmamıştır. Bununla birlikte, Biden yönetimi, ABD-Afrika ilişkilerini 'karşılıklı saygıya dayalı' bir çerçevede yeniden şekillendirme çabasına girmiştir. Bu doğrultuda, Trump yönetimi döneminde Afrika ülkelerine yönelik uygulanan seyahat yasaklarını kaldırmış ve Pentagon'un talebi doğrultusunda ABD özel operasyon güçlerini Somali'ye yeniden konuşlandırmıştır. 2022 yılında düzenlenen ABD-Afrika Liderler Zirvesi'nde Biden, kıtaya yönelik yeni insani yardım ve güvenlik girişimlerini açıklamış olsa da, Biden yönetimi döneminde Afrika'ya yönelik ABD dış yardımında kayda değer bir artış yaşanmamıştır. Günümüzde Afrika'daki siyasi dinamiklerin önemli bir boyutunu ise askeri darbeler ve yönetim değişiklikleri oluşturmaktadır. Bu askeri müdahalelerin uluslararası siyaset açısından kritik önemi, yeni yönetimlerin iktidara geldikten sonra Batılı aktörlerle, özellikle de ABD ve Fransa ile olan bağlarını zayıflatmaları ve kıtanın en büyük silah tedarikçilerinden biri olan Rusya'ya yönelmeleridir. Çin ise Rusya'nın aksine Afrika'nın iç işlerine doğrudan askeri müdahalede bulunmamakta, ancak kıta

ülkelerine sağladığı finansal destek aracılığıyla nüfuzunu artırmaktadır. Özellikle altyapı yatırımları ve kalkınma projeleri kapsamında sağlanan finansman, Çin'i Afrika'daki güç mücadelesinin merkezine yerleştirmektedir.

Soğuk Savaş boyunca Afrika, ABD için yalnızca sınırlı bir güvenlik meselesi olarak değerlendirilmiştir. Bu dönemde Washington, kıtayı Sovyetler Birliği ile olan küresel rekabet çerçevesinde ele almış ve Sovyet etkisini sınırlandırmak amacıyla dolaylı müdahalelerde bulunmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde, ABD'nin normatif dış politika tercihleri doğrultusunda 1990'larda gerçekleştirdiği insani müdahaleler ise büyük ölçüde başarısızlıklarla sonuçlanmıştır. Özellikle, Somali'deki askeri operasyonlar bir fiyaskoya dönüşürken, Ruanda soykırımı sırasında ABD herhangi bir müdahalede bulunmamış ve uluslararası toplumdaki gelen çağrılara kayıtsız kalmıştır. 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından Bush yönetimi, Afrika'yı terörle mücadele perspektifinde ele alarak kıtada askeri üsler kurmuş ve ekonomik yardımları artırmıştır. Buna karşın, Obama yönetimi stratejik önceliğini Asya-Pasifik bölgesine kaydırmış ve bu doğrultuda Afrika'ya yönelik politika yapımı görece durağan bir seyir izlemiştir.

2. Trump Dönemi ABD Dış Politika Yapımı

Trump dönemi ABD dış politikası, genellikle analiz edilmesi güç bir konu olarak değerlendirilmektedir. Bu durumun temel nedenleri arasında, düşünce kalıplarının belirsizliği, siyasi eğilimlerin değişkenliği ve istikrarlı bir yönetim yapısının eksikliği yer almaktadır (Cottam, 2021). Nitekim, Trump yönetimi, özellikle ilk döneminde, karar alma süreçlerinin kaotik bir bürokratik yapı içinde şekillendiği bir yönetim anlayışı sergilemiştir. Özellikle, yönetimi tutarlı stratejik tercihlere yönlendirecek ve rasyonel karar alma süreçlerini teşvik edecek kurumsal mekanizmaların eksikliği dikkat çekicidir. Örneğin, önceki yönetimlerde kritik kararların alındığı ve stratejik yönelimin belirlendiği bir "Durum Odası" (Situation Room) işlevinin Trump yönetiminde etkili bir şekilde yürütülmediği görülmektedir. Bunun yanı sıra, Trump yönetimi, biçimsel rasyonalite sınırları içinde hareket eden kurumsal bir yapı görüntüsü vermekten uzak kalmıştır. Yönetim içerisindeki her aktör, bireysel düzlemde kendi rasyonalitesine göre hareket etmiş, ancak kolektif bir karar alma mekanizması inşa edilememiştir (Kardaş, 2019b). Beyaz Saray'daki kaotik ortamı dengelemek amacıyla belirli düzenleyici hamleler yapılmışsa da (örneğin John Kelly, James Mattis ve John Bolton gibi isimlerin yönetime dâhil edilmesi), bu çabaların büyük ölçüde Trump'ın doğrudan müdahaleleriyle etkisiz hale getirildiği gözlemlenmiştir. Dış politika kadrolarının sık sık değişmesi ve karar alma mekanizmalarının düzensizliği nedeniyle, Trump dönemi dış politikasını analiz ederken, kurumsal çerçeveden ziyade bireysel aktörlerin görüşleri ve davranışlarına odaklanmanın daha makul bir yöntem olduğu söylenebilir (Kardaş, 2019a).

Başkan Trump altında alınan ABD dış politika kararları için makul açıklama modelleri bulmak doğal olarak zordur. Trump ilk döneminde politik tercihlerini uygulamak istediği zamanlarda (kendi idari birimleri yetersiz kaldığı için) liberal dış politika bürokratlarına veya diğer etkin aktörlere yönelmek zorunda kalması işi iyice zorlaştırmıştır (Kardaş, 2017). Dışişleri Bakanlığı'ndaki kariyer diplomatları, Pentagon bürokratları, lobiler, bankalar, hukuk firmaları, şirketler ve siyaset bilimciler gibi kesimlerin çoğunun Trump'a rakip kampta yer alması ve onun milliyetçi politikalarını paylaşmaması düzensizliği beraberinde getirmiştir. Bu çevreler genellikle liberal uluslararası düzenin hegemonyası ve onun demokratikleşme, serbest piyasa ve insan hakları rejimleri gibi normatif politikaları etrafında kümelenmiştir (Carafano, 2021). Bu muhalif gruplar dış politikada tamamen Başkana karşı pozisyonlarda konumlanırken, Trump yönetimindeki iç hiziplerin de parçalı ve bölünmüş yapısı Afrika konusunda tutarlı bir politika yapımını engellemiştir.

Trump'ın dış politika ekibinin ait olduğu 'retorik toplum', içeriden önemli farklılıklara sahip olan büyük bir kilisedir (Thiers & Wehner, 2022). Bunlar, rejim değişikliği, topyekûn misilleme vb. eylem biçimi ve stratejileri konusunda seçici olarak hassas bir grup olmalarına rağmen; geleneksel anlamda muhafazakâr veya neocon bir grup olduklarını söylemek zordur (Singh, 2021). Ulusal ve uluslararası

kurulu düzene duydukları nefret derecesi farklı olsa da Trump ve ekibinin temel ortak noktası, 'America First' etrafında milliyetçi bir gündemi tercih ediyor oluşlarıydı. Yönetimde yer bulan bu radikal sağ klik; evanjelik eğilimler taşıyan, öncülü Çay Partisi olan saldırgan Amerikan milliyetçiliği fikri etrafında kümelenmiştir. Küreselci-kurumsal-muhafazakâr Cumhuriyetçi elitler genellikle Trump yönetiminde yer bulamamıştır. Üzerinde mutabık kaldıkları temel konu, ABD'yi fiziksel olarak güvenli halde tutmak ve ekonomik olarak da en müreffeh ülke yapmaktır. Bu yüzden, Trump yönetimi, neoconların önleyici müdahale, evanjelik-ahlaki yayılmacılık, dünyayı kendi imajında yeniden kurma gibi ideallerini bir ilke olarak paylaşmamıştır. Neocon siyaseti iyiler-kötüler (örn. haydut devletler) ya da biz-onlar ikileminde inşa ettiği dış politika kurgusu gitmiş, yerine Trump yönetiminin içeride ve dışarıda milliyetçi politikaları realize etme amacı gelmiştir. Hatırlamak gerekirse, Trump'a karşı çıkan geleneksel Cumhuriyetçi Parti elitleri, ulusal çıkarları yeniden inşa etme, enerji kaynaklarını kontrol etme, "demokrasiyi ithal etme" ve Rusya'yı dengeleme gibi orta ve uzun vadeli stratejik hedefleri içermekteydi. Trump'ın ekibi ise, Amerika'nın çıkarları uğruna hem içerdeki (Cumhuriyetçi veya Demokrat) siyasi elitleri hem de dış küreselci liberal aktörleri kendi yönetim yapısının dışında tutmak çabası içine girmiştir. Bunun pratik yansımaları uluslararası sisteme meydan okuyan Çin (İnat & Yıldız, 2021, s. 243), gibi yükselişteki büyük güçleri durdurmak, Venezuela, İran ve Kuzey Kore gibi ülkelerin de yurtdışında Amerikan hegemonyasına tehdit oluşturmasını önlemek şeklinde karşımıza çıkmıştır. Bir diğer önemli hedef de, müttefik olsun ya da olmasın, ABD'nin güvenlik şemsiyesinin kıymetini bilmeyen tüm "nankör" ülkelere haddini bildirmektir.

Öte yandan Trump'ın milliyetçi yönetim ekibini ve geleneksel Cumhuriyetçi seçkinleri birleştiren slogan, dünya siyasetine tek taraflı müdahaleyi Amerikan çıkarları için makul ve meşru görmeleridir. Trump'ın dış politika felsefesinin en kestirme ifadesi, gazeteci Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesinin ardından yaptığı 'Suudi Arabistan'ın yanında durma' yönündeki açıklamalardır. Trump bu konuda oldukça açıktır: Dünya tehlikeli bir yer, bu yüzden düşmanlarımızla savaşan, silahlarımızı satın alan ve ülkemize yatırım yapanların yanında durmalıyız, bu süreçte birkaç masum insanı öldürmüş olsalar bile. Bunu Afrika'ya uygularsak, değerler ABD politikasının penceresinden tamamen kaybolmuş ve Amerikan çıkarları ön plana çıkarılmıştır (Westcott, 2019, s. 745). Bununla birlikte, bu iki grup arasında başka farklılıklar da var: Örneğin, rejim değişikliği neoconlar ve bazı Cumhuriyetçi parti elitleri için siyasi ve beşeri haritayı değiştirecek stratejik bir hedef iken, Trump ekibi bu hedefleri paylaşmamakta; bölgesel ve küresel çıkarların gerçekleşmesine yardımcı olacak taktiksel hamleleri incelemektedir. Trump ekibi, Afrika kıtasını tümden yok saymak/küçümsemek ve Suriye ve Afganistan gibi yerlerden çekilme kararını hızlı bir şekilde almak noktasında tereddüt etmemektedir. Unutulmamalıdır ki Dışişleri Bakanlığı ve Pentagon, Demokrat veya geleneksel Cumhuriyetçi bürokratların kontrolündeyken bırakın bu gibi yerlerden çekilmek, dünyanın seçilmiş herhangi bir bölgesinin beşeri ve siyasi haritasını 'elit' bürokratların müdahaleleriyle değiştirmek işten bile değildi. Örneğin Trump yönetimi için Suriye ve Irak'taki bulundurulmuş askeri varlıklar, İsrail'i korumak ve İran'ı püskürtmek için taktiksel bir platform sunarken, bu varlık ve kurumlar neoconlar için başlı başına bir amaçtır. Örneğin Bolton'un ifadesiyle, "ABD muhaliflerine paspas olmak istemiyorsa, 'normal' olanın dışına çıkarak inisiyatif almalı ve Irak, İran ve Suriye'deki Kürtleri desteklemeli ve Kürt milliyetçiliğini yaymalıdır." Kurumsal Cumhuriyetçi elitler ve neo-con gruplar için dış müdahalelerde ekonomik ve insani kayıplar normalken, Trump ekibi için normal olan sınırlı, ekonomik maliyeti en az olan ve mümkünse başka aktör eliyle gerçekleştirilen müdahalelerdir (Walt, 2018).

Trump dönemi ABD dış politikasını anlamak için, ekonomik rasyonaliteye dayalı faydacı karar alma mekanizmalarını göz önünde bulundurmak gerekir. Trump'a göre, ulusal ve uluslararası siyaset sıfır toplamı bir oyundur. Rakipleri olan geleneksel dış politika elitleri için ise uluslararası sistem, müttefiklerle ve rakiplerle işbirliği içinde ve uluslararası hukuk/yerleşik normlar çerçevesinde yönetilmesi gereken meşru bir eylem alanıdır. Amerikan İç Savaşı'nın tarihsel mirası olarak ekonomi ve politikayı topyekûn ele alış fikri, Trump ekibinde özellikle hakimdir. Trump için ticaret siyasetten önce

gelmektedir. Savaş değil, fayda temelli uluslararası pazarlıklar sorunları çözmenin veya ilişkileri onarmanın en önemli yoludur.

Geleneksel olarak, ABD'nin dış politika yapımında karar alma sürecini etkileyen ana mekanizma ve aktörler hükümet (başkan ve ekibi/Ulusal Güvenlik Konseyi), bürokratik sınıflar, resmi siyasi kanallar (Kongre, Senato) ve liberal ekonomik seçkinlerdir. Bu etkin kurumlara ek olarak, ABD dış politika yapımını daha iyi anlamak için geleneksel olmayan bir dizi aktör ve karar dinamiğini de düşünmek gerekmektedir. Dış politikada her zaman milliyetçi dış politika gündemini ortaya koymak istese de boşalan bürokratik kadroların doldurulmasında yaşadığı sorunlar ve radikal sağ hareketin insan kaynaklarında karşılaştığı yetersizlikler Trump'ın elini bağlamaktadır (Stremlau, 2022). Bu insan kaynakları sorunu nedeniyle, yöneticileri kendi parti tabanından değil, daha çok kariyer diplomatlardan, lobilerden, bankalardan, hukuk firmalarından ve şirketlerden seçmek zorunda kalmıştır. Bu kesimlerin çıkarları ve dünya görüşleri farklı olsa da, ortak bir ideolojik paydayı paylaşmaktadırlar: anti-liberal ve anti-küreselci milliyetçi siyasi çerçeve. Trump'ın dış politika yapımını şekillendiren bir başka dinamik ise, (demokrasi ihracatı, serbest ticaret anlaşmaları ve insan hakları rejimleri gibi) kural temelli uluslararası düzenin yerine, fayda temelli bir dış politika tercihidir.

Amerikan siyasal sisteminde karar alma mekanizmaları sadece hegemonik elitlerin ya da biçimsel rasyonel tercihlerin etkisiyle işlemez. Özellikle güçlü ekonomik ve bürokratik sınıfların etkisini hesaba katmak gerekir (Kardaş, 2017). Daha somut bir şekilde ifade etmek gerekirse, askeri bürokrasinin (örn. Pentagon'un Irak-Suriye bölgesel temsilcileri ve bazı basmakalıp davranışları), siyasi toplumun (örn. Çay Partisi'nin ve Kongre'deki Evanjelik temsilcilerin baskıları), yeni ekonomik elitlerin (örn. Kudüs kararında etkili olan Sheldon Adelson veya Cambridge Analytica'nın sahibi Robert Mercer) ve sivil toplumun (örn. Dış İlişkiler Konseyi ve Demokrasiyi Savunma Vakfı gibi kuruluşların) Trump döneminde dış politika yapımına etkisi yüksektir.

Özetle, Trump'ın dış politika felsefesi, ABD'nin dünyayı kendi çıkarlarına ve değerlerine en iyi şekilde hizmet edecek şekle sokmak için, gerektiği kadar güç kullanmak şeklinde belirtmek mümkündür. Bizzat kendi ağzından bu ideolojiyi su şekilde ifade etmiştir: 'Amerika Amerikalılar tarafından yönetiliyor. Küreselleşme ideolojisini reddediyoruz ve vatanseverlik doktrinini benimsiyoruz. Dünya çapında, sorumlu tüm uluslar sadece küresel yönetime değil, yeni zorlama ve tahakküm biçimlerinden egemenliklerine yönelik tehditlere karşı savunma yapmalıdır.' Bu ideolojinin en önemli dış politika çıktılarında biri uluslararası iş birliğini kolaylaştıran araç ve kurumlara karşı olumsuz politikalar geliştirmektir (Boon, 2017). Zira demokrat seleflerinin aksine Trump için küresel yönetim içinde olmak temel bir hedef değildir. Uluslararası anlaşmalardan çekilmek ve uluslararası kurumlara yapılan fonlamalarda büyük kesintiye gitmek Afrika gibi bölgelerde ABD siyasetini etkileyen önemli parametrelerdendir.

3. Büyük Güçler Rekabetinde ABD-Afrika İlişkileri

'Amerika Birleşik Devletleri Afrika'daki siyasi nüfuzunu hızla kaybediyor (Brigety, 2018). Bu cümle Amerikalı diplomatların son zamanlarda sıklıkla ifade ettiği bir motto halini almıştır. Ancak bu zemin kaybını sadece ABD'ye içkin faktörlere bağlamak yanlıştır. Trump, ABD-Afrika arasındaki temel ilişki dinamiklerindeki değişimi anlamak için Afrika ülkelerinin mevcut liberal uluslararası düzenin diğer etkin aktörleriyle etkileşimlerine bakmak şarttır. 'Kural-temelli' uluslararası düzen ülkeler arası ilişkileri sadece liberal normlar üzerinden düzenlemekle kalmaz, aynı zamanda Batılı devletlerin diğer ülkeler üzerindeki tahakkümünü de kurumsallaştırır. Örneğin günümüz liberal uluslararası düzeni ırkçılıkla kurucu bir ilişkisi içinde gelişmiştir (Sharman & Zarakol, 2023). Elbette uluslararası düzenin işleyiş mekanizmaları dönemsel farklılıklar göstermektedir. Bugün Batılı ülkeler kaba kuvvetin yanında Afrika kaynaklarını çok farklı yollarla kullanma yoluna gitmektedir. Liberal uluslararası düzen bugün artık özel ticaret anlaşmalarından kompleks askeri ve finansal müdahalelere kadar pek yok yeni yöntemi devreye sokmuş durumdadır.

Gerçekten de Afrika ülkeleri özellikle son yıllarda artan büyük güç rekabetinden doğan pek çok yeni kriz ve sorun alanıyla mücadele etmektedir (Kardaş, 2021). Uluslararası sistemde yaşanan büyük çözümler sebebiyle Afrika'da yaşanan sorunlar daha girift bir hale girmektedir. İsyankâr devlet içi ve devlet dışı aktörleri destekleyen büyük güçlerin sebep olduğu sorunlar Afrika ülkelerini güçsüz ve savunmasız kılmaktadır. 'Kural-temelli' liberal normları aşındıran bu jeopolitik gelişmeler farklı aktörlerin Afrika'ya ilgisinin artmasına ve istikrarsızlığa yol açmaktadır. ABD'nin ve Fransa gibi Batılı aktörler Afrika'nın uluslararası sistem içindeki artan ve çeşitlenen etkileşimlerini yeterince hesaba katmadığından hala bilindik politikalara ve kurumsal reflekslere başvurmaktadır. Son yıllarda yaşanan askeri darbe sonrası cunta rejimlerinin ilk icraatlarının meşruiyet kaybı yasayan uluslararası düzenin kurucu aktörlerini sınır dışı etmek oluşu tesadüf değildir.

Batılı devletler, mevcut uluslararası düzenin kendi çıkarlarına hizmet eden statükosunu korumak adına Afrika ülkeleriyle çeşitli düzeylerde sömürü ilişkilerine ve çıkar çatışmalarına girmekten çekinmemiştir. Uluslararası barış ve güvenliği sağlamakla yükümlü Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) üyesi ülkeler, Afrika'yı doğrudan bir jeopolitik çıkar alanı olarak görmüş ve bu doğrultuda hareket etmiştir (Olugbuo, 2014). Örneğin, BMGK'nın tartışmalı bir kararı sonucunda Libya'da iktidar değişikliğini hedefleyen askeri müdahale, ülkeyi halen süregelen derin bir şiddet ve istikrarsızlık sarmalına sürüklemiştir. Birleşmiş Milletler (BM) ve NATO gibi Batılı kurumlar tarafından gerçekleştirilen bu tür müdahaleler, yalnızca hedef alınan ülke açısından yıkıcı sonuçlar doğurmamış, aynı zamanda Afrika Birliği gibi bölgesel devletlerarası kurumların kendi meselelerinde daha fazla inisiyatif almasını da engellemiştir (Olugbuo, 2014, s. 359). 'Kural temelli' uluslararası düzen ile Afrika arasındaki gerilim, 2005 yılında Afrika Birliği'nin BM reformu talebiyle belirgin bir ivme kazanmıştır. Birlik, Mart 2005'te yayımladığı bildiride, 1945'te BM kurulduğunda Afrika kıtasının büyük ölçüde temsil edilmediğini vurgulamış ve BM'nin tüm karar alma organlarında tam temsil hakkı talebini yinelemiştir. Ancak bu ve benzeri talepler, BMGK'nın daimi üyeleri tarafından büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Öte yandan, Batılı devletler tarafından desteklenen ve varlıklarını dış yardımlar veya güvenlik iş birlikleri yoluyla sürdüren otoriter rejimlerin çöküşü, güç boşlukları yaratmış ve yeni isyanların yanı sıra güvenlik tehditlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Liberal düzenin kıtadaki işsizlik, yolsuzluk ve doğal kaynaklar üzerindeki artan rekabet gibi yapısal sorunlara çözüm üretmekte yetersiz kalması, Afrika ülkelerini her geçen gün Batılı liberal uluslararası düzenin dışına çıkmaya ve alternatif iş birliği modelleri aramaya yöneltmektedir.

Bu örüntü tarihsel dönemlerde de benzer sonuçlar üretmiştir. Örneğin, Soğuk Savaş sonrası dönemde Sovyet Rusya ve ABD desteğini kaybeden yönetici elitler yerel toplumsal aktörlerin veya komsu devletlerin talep ve meydan okumalarına karşı daha açık hale gelmiş, bu da bölgede politik istikrarsızlığın artması sonucunu getirmiştir. Çok uluslu şirketlerin ve IMF gibi uluslararası finansal örgütlerin artan müdahaleleri ile kıta siyaseti daha derin krizlerle boğuşmaya başlamıştır.¹ Başka bir ifadeyle, Batılı devletlerin finansal ve askeri desteği azaltılması sonucu patronaj sistemi zayıflamış, devlet dışı aktörlerin ve muhaliflerin meydan okumaları artmıştır. Afrika ülkelerinin kendi arasındaki rekabet ve çıkar çatışması da bu müdahalelere zemin hazırlamıştır (Dursun, 2021).

Bu rekabette uluslararası yardımlar önemli yer tutmaktadır. Yardımı sağlayan devletlerin, alan devletlerin tercih ve politikalarını şekillendirmede kullandığı en önemli araçlardandır (Morgenthau, 1962; Regilme, 2018). Yapılan araştırmalar göstermiştir dış yardımlar sadece sağlık ve gıda gibi alanlarda küresel yönetimi veya bir ülkenin sosyal-ekonomik kalkınmasını teşvik etmeyi amaçlamaz (Taffet, 2012). Bunlar aynı zamanda o ülkenin uluslararası sistemdeki hâkimiyetini ve stratejik çıkarlarını tahkim etme amacı taşırlar (Regilme, 2023). Soğuk Savaş sonrası ABD'nin Afrika'ya yaptığı

¹ Daha eskiye dönecek olursak 19. yüzyıl Afrika'sında Batının başını çektiği sömürge pratikleri belirleyici olmuştur. Örneğin, Napolyon'un 1799 Mısır seferiyle başlayan Fransız sömürge faaliyetleri sonraki yüzyılda şekil değiştirerek devam etmiştir. Afrika ülkelerinin aleyhine isleyen ticaret rejimleri bu ülkelerin enerji ve maden kaybına yol açmaktadır.

yardımlarda görülen artış ve düşüş eğilimleri pek çok açıdan ilişkileri temelden etkilemiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Afrika İşleri Bürosu pek çok ülkede pozisyonu kaybetmiş ve konsoloslukları veya elçilikleri kapatmıştır. Bunun önemli bir nedeni, ABD'nin Afrika'ya yönelik yaklaşımı yıllardır kurumsal yardım, ticaret ve yatırım yoluyla kalkınma ve demokratik yönetimi geliştirme şeklinde özetleyebileceğimiz normatif tercihlere göre şekillenmektedir. Farklı reel politik tercihlere dayanan diğer büyük güçlerin milli çıkar rekabetinde bu normatif/bürokratik tercihler etki yapmaktan ve sonuç getirmekten uzak kalmıştır (Palacıoğlu, 2021).

Dünya siyasetinin diğer bölgelerdeki eğilimlerine paralel olarak büyük güç rekabeti Afrika'da da son yıllarda önem kazanmıştır. Bir dış politika paradigması olarak ABD'nin geleneksel normatif siyaseti (demokrasi teşviki, seçici ticaret ve yatırım yardımları vb.), Rusya, Çin, Venezuela, BAE ve İran gibi ülkelerle artan rekabette pozisyon kaybını önleyememiştir. Uluslararası liberal düzenin temel mekanizma ve işleyiş kuralları bu değerleri paylaşmayan (veya kısmen paylasan) otoriter devletlerle rekabette ABD'yi geride bırakmaya başlamıştır (Jervis vd., 2018). Afrika'da güç temerküzü yapan yeni otoriter veya cunta rejimleri kendi politik ve rejim güvenliklerini öncelemede ve bu uğurda liberal Batıyı değil diğer büyük güçleri tercih etmeye başlamıştır (Balci, 2024; Özgür, 2024).

Afrika'da Batılı liberal düzeni oluşturan devletlerin etkisi azalırken, Rusya ve Çin ise son yıllarda altyapı-kalkınma yatırımları, ticaret ve diplomatik etkileşim yoluyla kıtadaki etkisini artırmıştır. Basta Fransa, sömürgeci Avrupa devletleri de kıtadaki eski kolonilerinde sürdürdükleri hâkim rolleri kaybetmeye başlamıştır. Aralık 2023'e Mali ve Nijer Fransa ile ticaret anlaşmalarını feshetmiş (Diallo & Peyton, 2023), Rusya, 30 yıldır kapalı bulunan Burkina Faso büyükelçiliğini yeniden açmış ve desteklediği Burkina Faso cuntası da Fransız diplomatları sınır dışı etmiştir (Naadi 2024). Geçtiğimiz günlerde Çad da Fransa ile mevcut savunma işbirliği anlaşmasını feshetmiş, Senegal ise daimi Fransız üssünü kapatmıştır (Arslan Özdel, 2024). Öte yandan Çin Afrika mücadelesini farklı araçlarla sürdürmektedir. 2017'den itibaren ise Çin batılı devletlerin hilafına Afrika'da en büyük yatırım yapan ülke konumuna gelmiştir. 2023'te ise Çin-Afrika ticaret hacmi (300 milyar dolar ile) ABD-Afrika ticaretinin dört katına ulaşmıştır. ABD'nin aksine Çin-Afrika ticaret hacmi son yıllarda tutarlı bir gelişim göstermiştir (bkz. Tablo 1).

Tablo 1

Çin'in Afrika ile Ticareti 2000-2019

Yıl	İhracat (Milyar Dolar)	İthalat (Milyar Dolar)	Toplam (Milyar Dolar)
2000	5.01	4.85	9.86
2005	18.6	18.99	37.59
2010	59.81	60.27	120.08
2015	155.7	47.53	203.23
2019	113.05	78.68	191.73

Kaynak: (Yıldız, 2022)

Son yıllarda Afrika ülkelerinin Çin'in BM'deki politikalarını desteklemesi ve Ortadoğu gibi yoğun çatışma bölgelerinde kendine has denge siyaseti izleyebilmesi Çin'in uluslararası diplomatik kanalları ustaca kullanmaya başladığını göstermektedir (Chen & Kardaş, 2025). Gerçekten de dünya ölçeğinde artan ticaret ve diplomatik işbirliği sayesinde yükselen iki taraflı etkileşim kapasitesi sistemik bir başarıdır. Bu başarının arkasında yatan önemli bir etmen de ABD ile Çin arasında tabi devletler üzerindeki yoğunlaşan küresel rekabette, Çin'in 'daha fazla teklif verme' stratejisi izlemiş ve rakibinden daha çekici ekonomik, askeri ve teknolojik yardım ve teşvikler sağlamış olmasıdır (Taş Yetim & Hazar, 2024). Çin'in öne çıkan denge ve stratejisi ABD ile askeri çatışmaya girmek yerine, onun bölgesel hiyerarşisini, alt

düzey devletleri kendine çekerek aşındırmak olmuştur (Taş Yetim & Hazar, 2024, s. 3). Bu başarı, Çin'in Soğuk Savaş döneminde kıtaya yönelik sergilediği ideolojik yaklaşımı terk etmesi ve 1990'lardan beri Afrika ile ilişkilerde 'dostluk, egemen eşitlik, müdahale etmeme, karşılıklı yarar sağlayan kalkınma ve uluslararası işbirliği' gibi prensipleri benimsemesinden kaynaklanmaktadır (Taş Yetim & Hazar, 2024, s. 80). Bu minvalde, Ekim 2020'de 39 BM ülkesinin Pekin yönetimini 'insan ve etnik azınlık haklarına saygı göstermeye çağıran mektubunda hiçbir Afrika ülkesinin imzasının bulunmaması bu ülkenin kıta ülkeleri nezdindeki etkisini göstermesi itibarıyla önem arz etmektedir' (Aydın, 2021). ABD Afrika'ya yönelik (önce liberal sonra ırk temelli) normatif yaklaşımı terk edemezken, Çin etkili bir pragmatist dış politika yaklaşımı ile hareket etmektedir.

Rusya ve Çin askeri silah ihracatı ve özel güvenlik sektörü aracılığıyla Afrika kıtasında nüfuzlarını artırmışlardır. Bu amaçla Çin ve Rusya, Afrika genelinde özel askeri ve güvenlik hizmeti yüklenicileri istihdam etmiş ve çıkarlarını korumaya almıştır. Örneğin, Rusya'nın Afrika politikası bölgenin en büyük silah tedarikçilerinden birisi olarak yükselişe geçmiş ve 2018'den bu yana 31 Afrika ülkesine özel askeri birlikleri konuşlandırmıştır (Weinbaum vd., 2022). Rusya, özellikle Sahel bölgesi Fransız karşıtı temayülden faydalanmasını bilmıştır. Afrika'nın yeni 'kutsal ittifakı' olarak adlandırılan yeni Sahel ittifakı Afrika'nın ortasında 'Rus nüfuzunun bir aracı' olarak etkisini göstermeye başlamıştır. Rus yanlısı Wagner ile yakın ilişkisi bulunan üç Batı Afrika ülkesi Mali, Nijer ve Burkina Faso'nun son yıllarda yaşadığı askeri darbeler sonrası Ecowas'tan çekilmeleri ve 'Sahel Devletleri İttifakı' kurmaları dikkat çekicidir (Inwood & Tacchi, 2024). Rusya'nın Wagner gibi vekiller aracılığıyla Batılı ülkelerin Afrika'daki stratejik önemi yüksek minerallere ve kaynaklara erişimini engellediğini de belirtmek gerekmektedir.

Rusya Afrika'da son yıllarda artan pek çok darbe sonrası çeşitli cunta rejimlerini desteklemek yoluyla etkisini artırmıştır. Ancak bu darbelerin kok sebeplerini sadece mutantan büyük güç rekabetine bağlamak yanıltıcıdır. Örneğin, özellikle Batı ve Orta Afrikalı gençler meşru olsun veya olmasın geleneksel siyasi yönetici sınıftan soğumuştur. Yolsuzluk ve yönetici sınıfa ait ayrıcalıklar, üniversite mezunlarının ekonomik fırsat yetersizliği nedeniyle işsiz kalması gibi sebepler hayal kırıklığını körüklemektedir. Tüm bu sorunları liberal düzenin etkileri olarak yorumlayan ve halen süren Fransa'nın eski sömürgeci güç olgusuyla birleştiren kitleler cunta rejimlerini popüler desteği vermektedirler (Melly, 2023). Sivil yöneticilerin iktidarlarını uzatmak için başvurduğu suiistimaller ve Afrika Birliği veya Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (Ecowas) gibi kurumların buna büyük ölçüde sessiz kalması Batı liberal düzenin ahlaki otoritesini zayıflatmıştır.

Rusya'nın desteklediği Wagner Grubu/Afrika Kolordusu gibi devlet dışı paramiliter gruplar Afrika ülkeleriyle ilişkilerde onlara 'hayatta kalma paketi' adında bir güvenlik hizmeti sunmakta ve karşılığında ise uranyum, lityum, kereste, altın gibi stratejik açıdan önemli doğal kaynaklara erişim izni almaktadır (Inwood & Tacchi, 2024). Örneğin, Burkina Faso'nun askeri liderleri 2023'te ülkedeki Fransız birliklerini kovmuş, Rusya'yı stratejik bir müttefik olarak kabul etmiş ve Soğuk Savaş sonrası hemen kapatılan büyükelçiliğini yeniden açmıştır (Prentice & Coates, 2023). Öte yandan Rusya, ABD'nin Agadez'deki üssünü devralma sürecini başlatmak için Nijer ile yeni bir askeri iş birliği anlaşması kapsamında 2024'te Afrika Kolordusundan 100 eğitimci buraya göndermiştir (Ewoker & Armstrong, 2024).

Örneğin, 2023 Nijer darbesinden sonra AB ABD ve Fransa darbe liderlerini tanımayı reddetmiş ve güvenlik ve ekonomi alanlarındaki iş birliğinin ve bütçe yardımlarını süresiz askıya almışlardır. Öte yandan Mali darbesinden sonra bölgedeki askeri karargâhını Nijer'e taşıyan eski sömürgeci güç Fransa da kalkınma yardımlarını ve bütçe desteğini çekmiştir (Moloney & Illa Issoufou, 2023). Bu itibarla, son yıllarda Rusya ve Çin nüfuzunun artması ile darbelerin yaşanması birbirini karşılıklı olarak besleyen dinamiklerdir. Batılı uluslararası düzenin taşıyıcısı ülkeler darbe tecrübesi yaşayan Afrika ülkeleriyle ilişkilerini askıya aldıkları için yaşanan kopuştan Çin ve Rusya gibi ülkeler yararlanmaktadırlar. Darbe

sonrası Batılı uluslararası düzenin temsilcilerinin biriktiği güç boşluğu Rusya ve Çin tarafından doldurulmaktadır.

4. Trump Döneminde ABD-Afrika İlişkilerinin Seyri: Megafon Diplomasisi

ABD başkanlarının Afrika'ya dair algısı, genellikle kıta ülkeleriyle doğrudan etkileşimden veya derinlemesine bilgi birikiminden ziyade, popüler ve kurgusal anlatıların etkisiyle şekillenmektedir. Bu durum yalnızca Donald Trump'a özgü olmayıp, pek çok ABD başkanı için geçerli olmuştur. Amerikan liderlerinin Afrika'ya yönelik politik hassasiyetleri ve stratejik öncelikleri, sıklıkla dönemin hâkim söylemleri ve entelektüel çevrelerin ürettiği popüler diskurlar doğrultusunda belirlenmiştir. Örneğin, 1994 yılında Demokrat Başkan Bill Clinton, Robert Kaplan'ın (1994) *The Coming Anarchy* (Yaklaşan Anarşi) başlıklı makalesini okuduktan sonra danışmanlarına "Afrika'dan gelen anarşiyi" sormuş ve kıtanın geleceğine dair endişelerini dile getirmiştir.² Clinton'ın danışmanları ise, yanıt olarak Charles Dickens'in *A Christmas Carol* adlı eserinde yer alan kötücül karakter Ebenezer Scrooge'un anlatımını örnek göstermiştir. Bu tür popüler anlatıların etkisi altında kalan Clinton, Ulusal Güvenlik Konseyi Afrika İşleri Direktörü Donald Steinberg'e, Afrika siyasetine ilişkin yeni bir politika çerçevesi oluşturma talimatı vermiştir. Bunun sonucunda, önceki dönemlerde benzeri görülmeyen yeni bir politika yelpazesi şekillendirilmiş ve ABD'nin Afrika'ya yönelik stratejik yaklaşımı farklı bir yönelim kazanmıştır.

"Beyaz Saray harekete geçti ve Afrika'ya dair yeni bir yaklaşım geliştirdi. Bu yaklaşım, şişkin Afrika ordularını terhis etmek, kara mayınlarını temizlemek ve tahmini 6.000 kişiden oluşacak Afrikalı barış gücünü eğitmek için Afrika hükümetleriyle ortaklık kurmayı ve ayrıca ABD personel sayısını artırmayı ve artan iş yükünü yönetmek için de özel elçiler atamayı içeriyordu. Clinton ikinci döneminde bölgeye iki kez seyahat etti ve ABD şirketlerinin ve tüketicilerinin Afrika ülkelerinden binlerce ürünü gümrüksüz ithal etmesine izin veren çığır açıcı Afrika Büyüme ve Fırsat Yasası'nı imzaladı" (Devermont, 2024).

Trump dönemi ABD-Afrika ilişkilerini anlama çabasında da karşımıza çıkan ilk aşama Trump'ın şahsi algısı ve politika tercihleridir (Yarhi-Milo, 2018). Irkçılık temelli bu şahsi yaklaşım özellikle Trump döneminde iyice belirginleşmiştir (Bonilla-Silva, 2021). Bu itibarla, Trump'ın Beyaz Saray'da mültecilerle ilgili bir toplantıda 'bu bok çukuru ülkelerden niye bu insanları kabul ediyoruz?' şeklinde konuşması bir dil sürçmesi değil bilinçli bir dış politika tercihidir (BBC News Türkçe, 2018). Keza, Trump'ın Başkanlık kararnamelemleri yoluyla uyguladığı ilk icraat aralarında Afrika ülkelerinin (Somali, Çad ve Libya) de bulunduğu Müslüman vatandaşların ABD'ye girişlerinin yasaklanmasıydı.

Günümüz dünya siyasetinde ABD-Afrika ilişkilerinin nasıl şekilleneceği belirsizliğini korumakla birlikte, Trump yönetiminin ilk dönem Afrika politikaları bu konuda önemli bir fikir verebilir. Trump'ın "Önce Amerika" temelli ve izolasyoncu dış politika yaklaşımı, Afrika'nın ABD'nin dış politika öncelikleri arasında geri planda kalmasına yol açmıştır. Trump yönetimi döneminde, Afrika politikaları genel olarak "ihmal" kavramıyla tanımlanmıştır. Bu süreçte, kıta ile ilgili üst düzey diplomatik makamların uzun süre boş kalması ve Trump'ın bazı Afrika ülkeleri hakkında küçümseyici ifadeler kullanması, ABD'nin kıtadaki diplomatik konumunu zayıflatmıştır. Bunun doğrudan bir sonucu olarak, ABD'nin Afrika'da yürüttüğü sağlık ve kalkınma programlarına yönelik fonlarda önemli kesintiler yapılmış, bu da kıta ile ilişkilerin daha da gerilemesine sebep olmuştur.

Trump için Afrika ülkelerinin 'değeri' karşılıklı bağımlılık veya kendi özgül ağırlıklarından değil; ABD, İsrail veya Trump'ın politik çıkarlarına ne ölçüde katkı sağladıklarına bağlı olarak belirlenmektedir. Bunun en bariz örneklerinden biri, 2020 İbrahim Anlaşmaları adıyla anılan Arap-İsrail anlaşmalarının müzakere sürecinde yaşanmıştır. İsrail ile ilişkilerini normalleştirme karşılığında ABD, Kuzey Afrika ülkesi Fas'ın Batı Sahra'daki iddialarını tanımayı kabul etmiştir. Fas için de bu radikal politika

² Kaplan bu makalede Batı Afrika'da yaşanan anarşinin tüm dünyada demografik, çevresel ve toplumsal bir tehlike olarak yayılacağını öngörmektedir.

değişikliğinin karşılığı 'ABD'nin, BM tarafından tanınmayan ve on yıllardır uluslararası bir anlaşmazlığın konusu olan Batı Sahra üzerindeki iddiasını tanıması olmuştur' (Duman, 2022, s. 82).

Trump yönetiminin ilk dönemi, Fas gibi istisnalar dışında, Afrika ülkeleri için zorlu bir dönem olmuştur. Afrikalı liderler ve kamuoyu, ABD'nin dış politikasının büyük ölçüde Çin ile küresel rekabete odaklandığını ve kıtanın bu süreçte ihmal edildiğini düşünmüştür. Seyahat yasakları, ABD yetkililerinin aşağılayıcı açıklamaları ve diplomatik angajmanın azalması gibi faktörler, Afrika ile ABD arasındaki ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Nitekim, John F. Kennedy'den bu yana hiçbir ABD başkanı, ilk döneminde Beyaz Saray'da Trump kadar az sayıda Afrika lideriyle görüşmüştür (Devermont, 2022, s. 2). ABD-Afrika ilişkileri, hem Trump'ın kendine özgü (ve genellikle olumsuz algılanan) siyaset tarzı hem de Washington'un kıtaya yönelik uzun vadeli vizyon eksikliği nedeniyle gerileme sürecine girmiştir. İlk faktör, Afrikalı karar alıcıların ABD'den uzaklaşmasına yol açarken, ikinci faktör ise Çin ve Rusya gibi küresel aktörlerin kıta ile etkileşimlerini artırmasına zemin hazırlamıştır. Trump yönetimi, Çin'in Afrika'daki artan ekonomik ve siyasi etkisini bir tehdit olarak değerlendirmiş, ancak bu durumu dengelemeye yönelik alınan stratejik tedbirler yetersiz kalmıştır. Nisan 2018'de Trump'ın üçüncü Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak göreve başlayan Büyükelçi John Bolton, Afrika politikasında ekonomik temelli bir yaklaşım benimsemiş ve Prosper Africa girişimi kapsamında özel sektör yatırımlarını teşvik etmeyi hedeflemiştir. Bolton, gelişen pazarların ABD'nin ihracat fırsatları açısından önemli olduğunu vurgulamış, ancak bu strateji kıta genelinde somut ve kapsamlı bir etki yaratmakta başarısız olmuştur.

Bu bağlamda Bolton, Afrika'daki Çin yatırımlarına yönelik eleştirilerde bulunarak, bunların "borç tuzağı diplomasisi" olarak nitelendirilebileceğini ve "geri ödenemeyecek krediler aracılığıyla kıtanın doğal kaynaklarını kontrol altına alma amacı taşıdığını" ileri sürmüştür. Dikkat çekici bir biçimde, Bolton Trump yönetiminin değil, ABD özel sektörünün Çin ile rekabet edebilecek temel aktör olduğunu vurgulamıştır. 2018 yılında Trump yönetiminin yeni Afrika stratejisini oluştururken, Bolton kıtada Çin ve Rusya'nın artan etkisini dikkate alarak şu öngörülerde bulunmuştur: "Afrika Boynuzundaki güç dengesi-Avrupa, Orta Doğu ve Güney Asya arasındaki deniz ticaretinin ana arterleri üzerinde-Çin lehine değişecektir... Rusya, kendi adına, bölgedeki etkisini usulsüz ekonomik anlaşmalar yoluyla artırmaya çalışmaktadır. Kıta genelinde, Rusya BM oyları karşılığında silah ve enerji satmaya devam etmekte, güçlü adamları iktidarda tutmakta ve kendi çıkarları için bölgedeki doğal kaynakları çıkarmaya devam etmektedir. Kısacası, Çin ve Rusya'nın izlediği saldırgan uygulamalar Afrika'daki ekonomik büyümeyi engellemekte, Afrika ülkelerinin mali bağımsızlığını tehdit etmekte ve ABD yatırımı fırsatlarını engellemekte ve ABD askeri operasyonlarına müdahale etmektedir" (Trump White House Archives, 2018).

Trump yönetiminin yukarıda bahsi geçen bu stratejik meydan okumalara karşı aldığı tedbirler genelde düşük etkili ve sonuç almaktan uzak kalmıştır. Orneğin, bolgede oldukca etkili bir pozisyona sahip olan Çin-Afrika İş Birliği Forumu ve Rusya'nın Ekim 2019'da Soçi'de düzenlediği Afrika zirvesine cogu üst düzey temsille olmak uzere 54 Afrika ülkesi katilirken, Haziran 2019'da benzer bir toplantı olan ABD-Afrika İş Zirvesi'ne katılım nispeten düşük kalmıştır (Aydın, 2021, s. 180).

Trump yönetimi döneminde, önceki başkanların Afrika'ya yönelik finansal ve ekonomik politikaları büyük ölçüde korunmuş olmakla birlikte, stratejik ilgisizlik daha belirgin hale gelmiştir. Obama ve Trump yönetimleri arasında Afrika politikaları açısından büyük ölçüde bir süreklilik gözlemlenmiş, ancak geleneksel stratejik ilgisizlik Trump döneminde zirveye ulaşmıştır. Bu süreçte, Çin ve Rusya ile rekabet Afrika politikasında giderek daha merkezi bir mesele haline gelmiştir. 2017 ve 2018 yıllarında Trump yönetimi, Afrika politikasında büyük ölçüde önceki yaklaşımları sürdürmüş, ancak Çin ve Rusya ile küresel güç mücadelesi giderek daha belirgin hale gelmiştir. ABD, Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ile rekabet edebilmek amacıyla Afrika ile ticaret ve yatırım ilişkilerini artırma taahhüdünde bulunmuş, ancak yeterli fon sağlanamaması nedeniyle bu hedefler büyük ölçüde gerçekleştirilememiştir. Bu dönemde, Trump yönetimi ABD'nin kıtadaki askerî varlığını azaltmaya yönelik bir politika benimsemiş

ve 2020 yılının sonlarına doğru ABD birliklerinin Somali'den çekilmesine karar vermiştir. Bu doğrultuda, ABD'nin Afrika'daki askerî personel sayısı 2017'de 5.000'in biraz üzerinde iken, 2021 itibarıyla 1.200-1.300 seviyelerine kadar gerilemiştir. Trump yönetimi, John Bolton'un öncülüğünde Afrika'nın ekonomik kalkınmasını destekleme yönünde söylemler geliştirmiş olsa da, bu söylemler yönetim politikalarında somut bir karşılık bulamamıştır. Trump, dış yardım bütçelerinde %30 oranında kesinti talep etmiş, ancak ABD Kongresi, partiler üstü bir uzlaşa ile bu talebi reddetmiştir. Bununla birlikte, Trump yönetimi, Afrika politikalarını yardım programları yerine özel yatırımlar aracılığıyla şekillendirme konusunda Kongre'yi ikna etmeyi başarmıştır. Ancak, Trump dönemi boyunca ABD-Afrika ticaret hacmi hedeflenen seviyelere ulaşamamış ve hatta dönemin ilk yıllarında ticaret dengesi Afrika ülkeleri lehine artış göstermiştir. (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2

Trump Döneminde ABD-Afrika Ticaret Hacmi (Milyar Dolar)

Yıl	İhracat (Milyar Dolar)	İthalat (Milyar Dolar)	Ticaret Dengesi (Milyar Dolar)	Ticaret Hacmi (Milyar Dolar)
2017	22.0663	33.4101	-11.3438	55.4764
2018	26.0583	35.8038	-9.7455	61.8621
2019	26.7221	30.2135	-3.4914	56.9356
2020	21.9377	23.7338	-1.7961	45.1315

Kaynak: (Aydın, 2021, s. 180)

Trump dönemi ABD Afrika ilişkilerinin önemli bir başka boyutu da ABD dış yardım dinamiklerinde karşılaştığımız değişikliklerdir. Bilindiği gibi, ABD yıllık 50 milyar dolarla dünyanın en büyük dış yardım sağlayıcısıdır (U.S. Agency for International Development [USAID], 2021). Amerikan Uluslararası Kalkınma Ajansı'nın sağladığı dış yardımlar, ABD'nin normatif dış politika yönelimlerine paralel olarak geliştirilen önemli araçlardandır. Son yıllarda basta Çin pek çok farklı büyük gücün uluslararası kalkınma yardımlarında yükselişe geçmesi ABD'nin kıtada politik ve askeri etkinliğini düşürmektedir.

Birinci Trump döneminde ABD dış yardım politikasına baktığımızda radikal sağcı ve küreselleşme karşıtı bir siyaset felsefesinin yansıması olarak yardımların azaldığını ve paranın 'daha bencil siyasi ve ekonomik amaçlara kaydırıldığını' görmek mümkündür. Örneğin, Trump dönemi ABD'nin BM Büyükelçisi Nikki Haley'e göre, ABD dış yardımının en büyük alıcılarından biri olan ve esas olarak HIV/AIDS'in önlenmesi için tahsis edilen Güney Afrika yardımlarına rağmen Güney Afrika hükümetinin BM'deki ABD pozisyonuna %82 oranında karşı oy kullandığını ve birçok kritik ABD çıkarına karşı son derece düşmanca bir ses olduğunu vurgulamıştır.³

Trump yönetiminin Afrika'ya yönelik stratejik ilgisizliği ve küçümseyici söylemleri, kıta ülkelerini farklı ittifak alternatifleri arayışına itmiş ve bu durum ABD'nin bölgedeki hâkimiyetini sarsan bir dinamik haline gelmiştir. Afrika ülkeleri, özellikle Washington'un dış politikada baskıcı ve tehditkâr söylemler benimsemesi karşısında alternatif güç odaklarına yönelme eğilimi göstermiştir. Bu durumun somut bir örneği, Trump'ın Aralık 2017'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıma kararını kınayan tasarıya oy veren ülkeleri açıkça tehdit etmesi olmuştur. Trump yönetimi, dış yardımları uluslararası pazarlık aracı olarak kullanmaktan çekinmemiş ve Afrika ülkelerine yönelik desteğini bu tür kararlarla ilişkilendirmiştir.

Benzer bir örnek 2025 yılında Güney Afrika'da düzenlenen G20 Zirvesi bağlamında yaşanmıştır. ABD, Güney Afrika'nın "topraklara el koyduğu" ve beyaz toprak sahiplerine "kötü muamele ettiği"

³ Devasa bir aygıt olan USAID ikinci Trump dönemi altında 23 Şubat 2025 itibarıyla kritik görevlerden veya özel olarak belirlenmiş programlardan sorumlu personel hariç olmak üzere, doğrudan işe aldığı tüm personelini dünya genelinde idari izne ayırmıştır. Bkz. <https://www.usaid.gov/>

gerekeciyle zirveye katılmama kararı almıştır. Bu bağlamda Trump, Güney Afrika'ya yönelik tüm fonları durdurduğunu açıklamış, Dışişleri Bakanı Marko Rubio ise Güney Afrika'nın "özel mülkleri tazminatsız kamulaştırdığını" ve G20'yi araçsallaştırdığını öne sürerek, "Benim görevim ABD'nin ulusal çıkarlarını korumak, vergi mükelleflerinin parasını boşa harcamak ya da Amerikan karışıklığını cesaretlendirmek değil" ifadeleriyle Washington'un yaklaşımını net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu süreçte, Güney Afrika yönetimi ABD'nin bu politikalarını geri çekmesi için olağan diplomatik kanalların ötesinde bir hamlede bulunarak, sosyal medya platformu X'in sahibi ve köken itibarıyla Güney Afrikalı olan Elon Musk ile iletişime geçmek zorunda kalmıştır. Bu gelişme, Trump döneminde ABD-Afrika ilişkilerinin nasıl şekillendiğine ve ABD'nin dış politikasının Afrika ülkelerini farklı jeopolitik yönelimlere ittiğine dair çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir (Turp, 2025).

Bu minvalde, Trump'ın ikinci döneminde nasıl bir Afrika siyaseti oluşacağı meçhuldür. Ancak ne tür politikalar izleyebileceğine dair ABD-Güney Afrika ilişkilerinde yaşanan son gelişme öğretici bir vaka sunmaktadır. Güney Afrika hükümetinin etnik azınlık Afrikanerlerin arazilerine tazminatsız el koymasına izin veren yeni bir yasası ABD yönetiminin büyük tepkisini çekmiştir. Yasa, aslında ülkede apartheid sonrası arazi dağılımını yeniden düzenlemeyi amaçlamıştır ancak birden bire ABD-Güney Afrika arasında devletlerarası bir krize dönüşmüştür. Güney Afrika Cumhurbaşkanı'nın arazi kamulaştırmalarının gerçekleşmediğini ve yasanın apartheid sonrası ırksal eşitsizlikleri gidermek için gerekli bir adım olduğunu savunması da tepkileri önleyememiştir. Beyaz Saray bu ülkedeki beyaz çiftçilere yönelik 'ayırıcı politikaları' ve 'insan hakları ihlallerini' gerekçe göstererek, yapılan tüm Amerikan yardımlarını durdurma kararı almıştır. Buna cevaben, Güney Afrikalı çiftçiler ve aileleri için ABD vatandaşlığına hızlı geçiş imkânı sağlayacak yeni bir düzenleme de başlatan Trump, Truth Social'da yayınlanan paylaşımında, 'Daha da ileri gidiyoruz, Güney Afrika'dan güvenlik nedeniyle ülkeden kaçmak isteyen her çiftçi (ailesiyle birlikte!), vatandaşlık için hızlı bir yol izlenerek Amerika Birleşik Devletleri'ne davet edilecek' diyebilmiştir (Reuters, 2025).

Gerçekten de ABD konuyla ilgili açıklamasında, Güney Afrika'nın ABD ve müttefiklerine karşı 'olumsuz tutum sergileme konusunda' sabıkalı olduğunu belirtmiş ve 'İsrail'e yönelik 7 Ekim terör saldırılarından sadece iki ay sonra Güney Afrika, Uluslararası Adalet Divanı'nda Hamas'ı değil İsrail'i soykırımla suçlamıştı. Ayrıca, Güney Afrika küresel terörizmi destekleyen İran ile bağlarını güçlendirmiştir' demiştir (Voice of America, 2025).

Bu İsrail yanlısı tavır, Trump'ın birinci dönemindeki Afrika yaklaşımının devam ettiğini göstermektedir. Örneğin Trump birinci döneminde, Fas ile yaptığı anlaşma kapsamında ve Fas'ın İsrail ile ilişkilerini normalleştirme karşılığında, süregelen ABD politikasını değiştirmiş ve 2020'de Fas'ın Batı Sahra'daki egemenlik iddialarını tanımış ve konsolosluk inşa etme sözü vermiştir. Bu sırada Dışişleri Bakanı Marco Rubio da karar tepki olarak, Kasım ayında Johannesburg'da yapılacak G20 zirvesine ABD'nin katılmayacağını bildirmiş ve 'Güney Afrika çok kötü şeyler yapıyor. Özel mülkiyeti kamulaştırıyor. G20'yi 'dayanışma, eşitlik ve sürdürülebilirliği' teşvik etmek için kullanıyor. Başka bir deyişle: DEI ve iklim değişikliği. Benim işim Amerika'nın ulusal çıkarlarını ilerletmektir, vergi mükelleflerinin parasını boşa harcamak ya da Amerikan karışıklığını körüklemek değil' demiştir (Voice of America, 2025).

Trump yönetiminin bu adımı neden attığı sorusunu daha iyi cevaplamak için birinci dönemde yukarıda bahsettiğimiz bazı dış politika örüntülerini hatırlamamız gerekir. Burada bakmamız gereken ilk dinamik, Trump'ın (siyaset-dışı) yakın çevresinin ABD dış politikasında artan tesiridir. Mezkûr yasa, Güney Afrika kökenli olan ve aslen beyaz azınlıktan bir ailenin çocuğu olan Elon Musk'ın tepkisini özellikle çekmiştir. Hatırlamak gerekir ki Musk, Trump'ın ikinci kez seçilmesinde önemli rol oynayan, (seçilmemiş olsa da) yeni kabinede kendine yer bulan dünyanın en zengin etkin iş insanlarından. Trump'ın Yahudi asıllı damadı Kushner'in Netanyahu ile olan yakın bağları ve ABD'nin genelde İsrail yanlısı politikaları Güney Afrika'ya yönelik tepkinin diğer kaynaklarından. Öte yandan, son aylarda Güney Afrika İsrail'in uluslararası hukuk nezdinde soykırımcı devlet olarak mahkûm edilmesinde başat

rol oynamış, Hamas'ı desteklemiş ve İran ile ilişkilerini güçlendirmiştir. Trump ise Şubat ayında Güney Afrika'nın müttefiki İsrail'e karşı Uluslararası Adalet Divanı'nda açtığı soykırım davasını onaylamadığını gerekçe göstererek, bu ülkeye yönelik tüm mali yardımları kesen bir başkanlık kararnamesi imzaladı. Her ne kadar Güney Afrika Dışişleri Bakanlığı, bu kararnamenin 'gerçeklere dayanmadığını ve Güney Afrika'nın derin ve acı dolu sömürgecilik ve apartheid tarihini tanımadığını' söylese de Trump yönetimi bu konuda geri adım atmamıştır (Singh & Holland, 2025).

Trump cephesinde ise durum farklı yorumlanmaktadır. Trump'ın Sahel bölgesi eski özel temsilcisi J. Peter Pham, Afrika ülkelerinin ABD pazarlarına gümrüksüz erişim sağlayan Afrika Büyüme ve Fırsat Yasası'nın yenilenmesini bu minvalde anahtar önemde bulmaktadır (Asadu, 2024). Ancak bu faydacı-tüccar yaklaşımının Afrika'da iki taraf için de 'kazan-kazan' durumunu güçlendirmesi zayıf bir ihtimaldir. Özellikle Çin ve Rusya'nın sahadaki baskın pozisyonu bu görüşün zıddı bir tablo çizmektedir. Bu tür ticari ilişkilerin sürdürülebilir olmadığı genelde bilinen bir konudur. Afrika ülkelerinin düzenleme kapsamındaki koşullara uyup uymadıkları veya süreç içinde ABD çıkarlarına zarar verip vermediği konusu ABD için Demokles'in kılıcı gibidir. Bu yasal düzenlemeler sadece Trump'ın kaprislerine bağlı da değildir. Zira, bu yasal düzenlemenin en büyük yararlanıcılarından biri olan Güney Afrika, 2023'te Biden döneminde Rusya'ya Ukrayna'daki savaşı için silah ve mühimmat sağlamakla suçlanmıştır (Asadu, 2024).

Özetle, Trump yönetiminin birinci döneminde Afrika politikasını şekillendiren üç temel dinamikten söz edilebilir. Birincisi, Trump yönetimi farklı bir yaklaşım benimsemiş olsa da, ABD Kongresi geleneksel politikaları büyük ölçüde sürdürmüş ve özellikle kalkınma ve ticaret alanlarında fon sağlamaya devam etmiştir. Kongre, kalkınma yardımları ve ticari iş birliklerine yönelik finansmanı kesme girişimlerine karşı direnç göstermiş ve iki partili bir uzlaşma çerçevesinde geleneksel dış yardım politikalarının devamlılığını sağlamıştır (Westcott, 2019, s. 737). İkincisi, Trump yönetimi Afrika politikasında belirgin ticari hedefler ortaya koymuş ve doğrudan ABD'ye fayda sağlamayan yardım ve güvenlik harcamalarını azaltma yoluna gitmiştir (Telci & Şefkatli, 2024). Bu çerçevede, ABD-Afrika ilişkileri daha fazla ekonomik fayda odaklı bir perspektife yönlendirilmiş, ancak bu hedeflerin önemli bir kısmı fon eksikliği nedeniyle gerçekleştirilememiştir (Telci & Şefkatli, 2024, s. 744). Üçüncüsü, Trump'ın dış politikada sıklıkla başvurduğu ve kişisel becerisi olarak lanse ettiği lider diplomasisi, Afrika özelinde başarısız olmuştur. Bunun temel nedeni, Trump'ın Afrika kıtasına yönelik küçümseyici ve olumsuz söylemleri olmuştur. Bu söylemler, kıtadaki birçok liderin Trump ile doğrudan diplomatik temas kurmaktan kaçınmasına ve bu tür bir ilişkilendirmenin kendi ülkelerinde tepki çekebileceğini göz önünde bulundurmalarına yol açmıştır. Sonuç olarak, Trump dönemi ABD-Afrika ilişkileri, kurumsal süreklilik, ekonomik fayda temelli yaklaşım ve lider diplomasisinin eksikliği bağlamında şekillenmiştir.

5. Sonuç

Afrika, tarihsel olarak ABD için stratejik öncelik taşıyan bir bölge olmaktan ziyade, sınırlı bir güvenlik meselesi olarak değerlendirilmiştir. Genelde ABD, Afrika kıtasını büyük güçler arasındaki rekabet bağlamında ele almış ve bu amaçla kıtadaki rakip aktörlerin etkisini sınırlandırmaya yönelik ekonomik ve dolaylı müdahalelerde bulunmuştur. Bu çalışmanın ortaya koyduğu üzere, Trump yönetimi döneminde ABD-Afrika ilişkileri stratejik ihmal ve milliyetçi/küreselleşme karşıtı politikalar ekseninde şekillenmiştir. Önceki yönetimlerin küreselci liberal dış politika perspektifine zıt olarak, izolasyonist milli çıkar yaklaşımı benimsenmiş ve bu da kıtanın ABD dış politikasında ve büyük güç rekabetinde geride kalmasına neden olmuştur. Trump'ın Afrika'ya yönelik dışlayıcı söylemleri ve kıtaya yönelik stratejik ilgisinin azalması, Çin ve Rusya'nın etkisini daha da artırmıştır.

Trump yönetimi, Çin'in Afrika'daki ekonomik ve siyasi nüfuzunun farkına varmış olmakla birlikte, bu durumu dengelemeye yönelik aldığı önlemler oldukça yetersiz kalmıştır. Küresel jeopolitik dengelerde yaşanan değişimlere etkin bir yanıt veremeyen ABD'nin kıtadaki etkisi giderek azalmıştır. Bu süreçte, Fransa'nın eski sömürgeleri üzerindeki nüfuzu iyice zayıflarken, Çin büyük altyapı projeleri ve ticaret

politikalarını uygulamış Rusya ise askerî darbeler yoluyla pek çok ülkede rejim değişikliğine gitmiştir. Trump yönetimi ise bu rekabete karşı etkili bir strateji geliştirememiştir. Sonuç olarak, Trump dönemi Afrika'yı ABD'nin küresel hiyerarşisinde marjinalleştirmiş ve bu durumun doğurduğu boşluk Fransa ve İngiltere gibi müttefikler tarafından değil, Çin ve Rusya gibi rakipler tarafından doldurulmuştur.

Özetle Afrika, mevcut liberal uluslararası düzenin işleyiş mekanizmaları içinde ABD açısından çoğunlukla bir yük veya çözülmesi gereken bir sorunlar bütünü olarak ele alınırken, Rusya ve Çin için ulusal çıkarlarını genişletmek adına stratejik bir fırsat alanı olarak görülmüştür. Tüm bunlar olurken, geçmiş dönemlerden farklı olarak günümüzde Afrikalı aktörler giderek artan şekilde liberal uluslararası düzeni sorgulamakta ve küresel düzeyde ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmeyi reddetmektedir. Öte yandan, küresel siyasetin fayda odaklı bloklaşmalara yöneldiği mevcut konjonktürde, Afrika'nın kendi sorunlarını yalnızca ABD-Çin-Rusya arasındaki jeopolitik rekabet perspektifinden değerlendirmesi, kıtada istikrarsızlık ve çözümsüzlüğü artırmaktadır. Bu durumun farkında olan birçok Afrika ülkesi, değişen uluslararası sistemde kendi stratejilerini yeniden oluşturma yoluna gitmektedir. Bu süreç, Türkiye de dâhil olmak üzere kıta dışı aktörler açısından Afrika ile ilişkileri geliştirmek adına yeni fırsatlar sunmaktadır.

Kaynakça

- Arslan Özdel, F. E. (2024, Aralık 2). Afrika'da istenmeyen ülke: Fransa. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afrikada-istenmeyen-ulke-fransa/3410647>
- Asadu, C. (2024, Kasım 13). In Africa, meager expectations and some hopes for a second Trump presidency. *AP News*. <https://apnews.com/article/trump-africa-us-foreign-policy-947951d341e0fb0cca66308557991cae>
- Aydın, H. (2018). *Amerikan dış politikasında Afrika: Soğuk Savaş'tan Trump dönemine kadar*. Alelmas Yayıncılık.
- Aydın, H. (2021). Donald Trump döneminde ABD'nin Afrika politikası: Farklar, beklentiler ve gerçekler. *Cappadocia Journal of Area Studies*, 3(2), 190. <https://doi.org/10.38154/cjas.16>
- Balci, A. (2024). Drivers of Iran's Africa engagement: An analysis of high-level leadership visits. *Journal of Asian and African Studies*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/00219096241291060>
- BBC News Türkçe. (2018, Ocak 12). Trump: "Bu bok çukuru ülkelere niye insan kabul ediyoruz?" <https://www.bbc.com/turkce/42657545>
- Bonilla-Silva, E. (2021). The racial folly of white liberals in Trump's America and beyond. İçinde S. D. Nilsen & S. E. Turner (Ed.), *White supremacy and the American media* (ss. 1–11). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003215172>
- Boon, K. (2017). President Trump and the future of multilateralism. *Emory International Law Review Recent Developments*, 31, 1075–1081.
- Brigety, R. (2018, Ağustos 28). A Post-American Africa. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/africa/2018-08-28/post-american-africa>
- Carafano, J. J. (2021). The Trump doctrine and the institutions of the liberal international order. İçinde S. A. Renshon & P. Suedfeld (Ed.), *The Trump doctrine and the emerging international system* (ss. 99–125). Palgrave Macmillan.
- Chen, Y., & Kardaş, T. (2025). China in the Middle East: How China performs balancing strategy between Saudi Arabia and Iran. *Orient*, 66(1).
- Chin, J. J., & Bartos, H. (2024). Rethinking US Africa policy amid changing geopolitical realities. *The Strategist*, 7(2), 114–132. <https://doi.org/10.26153/tsw/52237>
- Cottam, M. (2021). Foreign policy decision making in the Trump administration: The Trump doctrine and the emerging international system. İçinde S. A. Renshon & P. Suedfeld (Ed.), *The Trump doctrine and the emerging international system* (ss. 129–153). Palgrave Macmillan.
- Devermont, J. (2022). *New US policy framework for the African century*. Center for Strategic and International Studies (CSIS).
- Devermont, J. (2024, Haziran 27). Africa needs more American involvement—Not less. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/africa/africa-needs-more-american-involvement-not-less>
- Diallo, T., & Peyton, N. (2023, Aralık 5). Mali and Niger revoke tax cooperation treaties with France. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/africa/mali-niger-revoke-tax-cooperation-treaties-with-france-2023-12-05/>
- Duman, Ö. (2022). ABD'nin Kuzey Afrika dış politikası: Donald Trump dönemi (2017–2021). *VI. Ortadoğu'da Siyaset ve Toplum Kongresi Tam Metin Kitapçığı – Sakarya*, 11–13 Kasım 2022, 75–91.

- Dursun, H. R. (2021). Understanding the failure of the Arab Maghreb Union: A critical constructivist account. *Journal of History Culture and Art Research*, 10(2), 26-38. <https://doi.org/10.7596/taksad.v10i2.3024>
- Erdağ, R. (2017). *Libya in the Arab Spring: From revolution to insecurity*. Palgrave Macmillan US. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-58772-5>
- Ewokor, C., & Armstrong, K. (2024, Nisan 12). Russian troops arrive in Niger as military agreement begins. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-africa-68796359>
- Hesse, B. J. (2005). Celebrate or Hold Suspect? Bill Clinton and George W. Bush in Africa. *Journal of Contemporary African Studies*, 23(3), 334.
- Inwood, J., & Tacchi, J. (2024, Şubat 20). Wagner in Africa: How the Russian mercenary group has rebranded. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-africa-68322230>
- İnat, K., & Yıldız, M. (2021). Will the rise of China transform the international system? *Insight Turkey*, 23(4), 231-258. <https://doi.org/10.25253/99.2021234.13>
- Jervis, R., Gavin, F. J., Rovner, J., Labrosse, D. N., & Fujii, G. (Ed.). (2018). *Chaos in the liberal order: The Trump presidency and international politics in the twenty-first century*. Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/jerv18834>
- Kaplan, R. D. (1994, Şubat 1). The Coming Anarchy. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/1994/02/the-coming-anarchy/304670/>
- Kardaş, T. (2017). Trump and the rise of the media-industrial complex in American politics. *Insight Turkey*, 19(3), 93-120. <https://doi.org/10.25253/99.2017193.08>
- Kardaş, T. (2019a, Şubat). Washington'da bilek güreşi. *Kriter*, (32). <https://kriterdergi.com/yazar/tuncaykardas/washingtonda-bilek-guresi>
- Kardaş, T. (2019b, Aralık). Trump yönetimindeki Amerika'da siyaset ve rasyonellik. *Kriter*, (41), 24-27. <https://kriterdergi.com/file/75/trump-yonetimindeki-amerikada-siyaset-ve-rasyonellik>
- Kardaş, T. (2021, Temmuz). Dünya siyasetinde büyük güç rekabetinin değişen doğası. *Kriter*, (59). <https://kriterdergi.com/dis-politika/dunya-siyasetinde-buyuk-guc-rekabetinin-degisen-dogasi>
- Melly, P. (2023, Ağustos 31). Gabon coup: Why young Africans are celebrating military takeovers. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-africa-66657571>
- Moloney, M., & Illa Issoufou, T. (2023, Temmuz 28). Niger coup: EU suspends security cooperation and budgetary aid. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-africa-66337767>
- Morgenthau, H. (1962). A Political Theory of Foreign Aid. *American Political Science Review*, 56(2), 301-309. <https://doi.org/10.2307/1952366>
- Naadi, T. (2024, Nisan 18). Burkina Faso's pro-Russia junta expels French diplomats. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-africa-68846771>
- Olugbuo, B. C. (2014). The African Union, the United Nations Security Council and the politicisation of international justice in Africa. *African Journal of Legal Studies*, 7(3), 351-379. <https://doi.org/10.1163/17087384-12342051>
- Özgür, B. (2022). *Bağımsızlık Savaşı'ndan otoritaryanizme: Cezayir'de askeri kontrolün inşası ve dönüşümü (1954-2014)* [Yayımlanmamış doktora tezi, Sakarya Üniversitesi].

- Özgür, B. (2024). Bouteflika's foreign policy in the service of Algeria's internal power struggle, 1999–2004. *The Middle East Journal*, 78(1), 35-52. <https://muse.jhu.edu/article/942884>
- Palacioğlu, T. (2021). *Dünyanın yeni rekabet sahnesi: Gelişen Afrika - Türkiye için fırsatlar, tehditler, rakipler*. Nobel.
- Prentice, A., & Coates, S. (2023, Mayıs 5). Burkina Faso interim leader hails Russia as a strategic ally. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/burkina-faso-interim-leader-hails-russia-strategically-2023-05-05/>
- Regilme, S. (2021). *Aid Imperium: United States Foreign Policy and Human Rights in Post-Cold War Southeast Asia*. University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/mpub.12036762>
- Regilme, S. S. F. (2018). A human rights tragedy: Strategic localization of US foreign policy in Colombia. *International Relations*, 32(3), 343–365. <https://doi.org/10.1177/0047117818777830>
- Regilme, S. S. F. (2023). *Aid imperium: United States foreign policy and human rights in post-Cold War Southeast Asia*. University of Michigan Press.
- Reuters. (2025, Mart 7). ABD, Güney Afrika'ya tüm federal yardımları durduruyor, Trump söylüyor. <https://www.reuters.com/world/us-stopping-all-federal-funding-south-africa-trump-says-2025-03-07/>
- Sarı, B. (2012). Amerikan ulusal çıkarları ve Afrika. *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 95-119.
- Sharman, J. C., & Zarakol, A. (2023). Global slavery in the making of states and international orders. *American Political Science Review*, 118, Article e2. <https://doi.org/10.1017/s0003055423000424>
- Singh, K., & Holland, S. (2025, Şubat 8). Trump signs order to cut funding for South Africa. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/us/trump-signs-executive-order-aimed-south-africa-white-house-official-says-2025-02-07/>
- Singh, R. S. (2021). The Trump, Bush, and Obama doctrines: A comparative analysis. İçinde S. A. Renshon & P. Suedfeld (Ed.), *The Trump doctrine and the emerging international system* (ss. 319-353). Palgrave Macmillan.
- Smith, J. (2003). *Cold war and Africa: A strategic perspective*. Oxford University Press.
- South Africa rejects "megaphone diplomacy" as Trump backs funding cut. (2025, Mart 7). *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/us-stopping-all-federal-funding-south-africa-trump-says-2025-03-07/>
- Stremlau, J. J. (2022). *Early diagnosis of Trump's impact on U.S.–Africa relations and on sustainable democracy in the U.S. and Africa*. South African Institute of International Affairs.
- Taffet, J. (2012). *Foreign Aid as Foreign Policy: The Alliance for Progress in Latin America*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203941874>
- Taş Yetim, H., & Hazar, A. (2024). Beyond hedging: China's strategic 'outbidding' strategy in the semi-hierarchical Gulf region. *The Pacific Review*, 1-28. <https://doi.org/10.1080/09512748.2024.2414100>
- Telci, I. N., & Sefkatli, F. E. (2024). Between containment and degrading: Tracing U.S. policy toward Africa through strategic transformations in AFRICOM's counter-terrorism approach. *Studies in Conflict & Terrorism*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2024.2386705>

- Thiers, C., & Wehner, L. E. (2022). The personality traits of populist leaders and their foreign policies: Hugo Chávez and Donald Trump. *International Studies Quarterly*, 66(1), Article sqab083. <https://doi.org/10.1093/isq/sqab083>
- Trump White House Archive. (2018, Aralık 13). The Trump Administration's new Africa strategy [Konuşma]. The Heritage Foundation. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-national-security-advisor-ambassador-john-r-bolton-trump-administrations-new-africa-strategy/>
- Turp, Ş. (2025, Şubat 6). ABD Dışişleri Bakanı Rubio, Güney Afrika'da düzenlenecek G20 Zirvesi'ne katılmayacağını açıkladı. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-disisleri-bakani-rubio-guney-afrikada-duzenlenecek-g20-zirvesine-katilmayacagini-acikladi/3473345>
- USAID. (2021). *Foreign aid explorer: The official record of U.S. foreign aid*. U.S. Agency for International Development.
- Voice of America. (2025, Mart 6). Trump Güney Afrika'da insan hakları ihlalleriyle mücadele ediyor. <https://editorials.voa.gov/a/trump-guney-afrikada-insan-haklari-ihlalleriyle-mucadele-ediyor/8001018.html>
- Walt, S. M. (2018). The Donald versus "The Blob". İçinde R. Jervis, F. Gavin, J. Rovner, & D. Labrosse (Ed.), *Chaos in the liberal order: The Trump presidency and international politics in the twenty-first century* (ss. 40-46). Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/jerv18834-005>
- Weinbaum, C., Shostak, M., Sachs, C., & Parachini, J. V. (2022). *Mapping Chinese and Russian military and security exports to Africa*. RAND Corporation. <https://www.rand.org/pubs/tools/TLA2045-3.html>
- Westcott, N. (2019). The Trump administration's Africa policy. *African Affairs*, 118(473), 737-749. <https://doi.org/10.1093/afraf/adz006>
- Yarhi-Milo, K. (2018). After credibility: American foreign policy in the Trump era. *Foreign Affairs*, 97(1), 68-77.
- Yıldız, M. (2022). Afrika'da büyük güç rekabeti: Çin'in 21. yüzyılda artan nüfuzu ve ABD'nin tepkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (72), 82. <https://doi.org/10.51290/dpusbe.1022895>

Makale Bilgi Formu

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yapay Zeka Bildirimi: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zeka aracı kullanılmamıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.